

مقایسه آراء فارابی و ابن سینا با ارسطو در باره جوهریت نفس بمنظور فهم نظر آنها در مورد تجرد و جاودانگی نفس*

قاسم پورحسن، دانشیار گروه فلسفه دانشگاه علامه طباطبایی**

حسین قلی زاده قیچاق، دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه علامه طباطبایی***

چکیده

ارسطو نفس را بالضروره جوهر میدانند و جوهر اصلیتین مفهوم هستی‌شناسی در اندیشه اوست. از اینرو شناخت آراء وی درباره جوهر، برای رسیدن به رأی او در مورد تجرد یا عدم تجرد نفس نقش مهمی دارد. ارسطو در سنت فلسفه اسلامی، بویژه حکمت مشاء، بسیار مورد توجه بوده و متفکران اسلامی بنحوی از انحا با نظریات وی نسبت مستقیم یا نزدیک دارند. فارابی و ابن سینا معانی مختلف جوهر و کلیت تقسیم آن به محسوس و نامحسوس که از جانب ارسطو صورت گرفته را میپذیرند اما اختلاف مبنایی آنها با ارسطو به نتایجی منجر شده که در نوع خود قابل توجه و ارزشمند است. بررسی این تفاوت، با رویکرد دریافت نظر قطعی آنها در مورد تجرد نفس و جاودانگی آن، هدف اصلی این پژوهش است. بدین منظور، دوره در پیش گرفته‌ایم؛ نخست به بررسی واژه یا واژه‌هایی پرداخته‌ایم که ارسطو برای بیان معنای جوهر بکار گرفته است. راه دوم، رجوع به آثار مختلفی است که ارسطو مفهوم جوهر را در آنها مورد بحث قرار داده است. سپس این دیدگاهها با آراء فارابی و ابن سینا مقایسه شده‌اند.

کلیدواژگان

جوهر
تجرد
ارسطو
ابن سینا

نفس
جاودانگی
فارابی

مقدمه

اساسیتین مناقشه در مورد نفس، اعتقاد یا عدم اعتقاد به وجود جوهری بنام نفس است. فلاسفه بزرگ، بحث «جوهر نفس» را از نخستین بحثها تلقی کرده‌اند. اگرچه ارسطو، فارابی و ابن سینا پیرامون این موضوع مطالب مهمی را بیان کرده‌اند، اما هدف این مقاله صرفاً بیان مطالب این سه فیلسوف در مورد جوهر بودن نفس نیست بلکه بدنبال شناخت آراء ایشان در مورد تجرد و بقای نفس است. سؤال اصلی ما در این مقاله اینست که آیا با توجه به بحث جوهر و جوهریت نفس میتوان به فهم دقیقتری از دیدگاه

*. این مقاله برگرفته از رساله دکتری است.

(نویسنده مسئول) Email: ghasemepurhasan@gmail.com**

***. Email: h.gholizade42@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۱۱ تاریخ تأیید: ۹۷/۴/۱۹

۱. پورحسن و منصور، «ابن سینا و مسئله جاودانگی

نفس»، ص ۵۲.